МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет історичний
Кафедра Давньої історії України та архівознавства

Затверджено
На засіданні кафедри Давньої історії України та архівознавства факультету історичного Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 1 від 27.08 2019 р.)

Завідувач кафедри
_____

Силабус з навчальної дисципліни «Наративні джерела з історії Київської Русі: методологія сучасного аналізу та інтерпретацій», що викладається в межах освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії з гуманітарних наук третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти для здобувачів зі спеціальності 032 – історія та археологія

Львів 2019 р.

Силабус курсу Наративні джерела з історії Київської Русі: методологія сучасного аналізу та інтерпретації.

2019-2020 навчального року

Назва курсу	Наративні джерела з історії Київської Русі: методологія сучасного аналізу та інтерпретації.
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет імені Івана Франка (Львів, вул.. Університетська 1)
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Історичний факультет, кафедра давньої історії України та архівознавства
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 Гуманітарні науки 032 Історія та археологія. Історія України.
Викладачі курсу	Щодра Ольга Михайлівна, к.і.н., доцент, завідувач кафедри
Контактна інформація викладачів	**Olha Shchodra.inu.edu.ua**
Консультації по курсу відбуваються	Консультації відбуваються на кафедрі (ауд. 337) в день проведення лекцій/практичних занять (по понеділках з 15.00 до 16. 30 за попередньою домовленістю). Також можливі он-лайн консультації через Skype або подібні ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.
Сторінка курсу	
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для розуміння історичних процесів на українських землях в епоху середньовіччя (IX-XIII ст.), зокрема, процесів державотворення, з'ясування наявності (або відсутності) джерельної бази для найбільш популярних версій походження Русі – норманської та антинорманської. Він також знайомить із сучасними методами критичного опрацювання писемних джерел. У курсі представлено огляд основних наративних джерел з історії Русі, процесів їх формування, а також методики і інструменти, потрібні для критичного аналізу джерельної інформації.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Наративні джерела з історії Русі» є нормативною дисципліною зі спеціальності 032 історія та археологія для освітньої програми історія України, яка викладається в

	третьому семестрі в обсязі трьох кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Метою вивчення нормативної дисципліни «Наративні джерела з історії Русі» є ознайомлення аспірантів із завданнями пошуку та критичного аналізу середньовічних писемних джерел, оволодіння сучасними підходами та інструментами для їх вирішення і для з'ясування з їх допомогою проблем української середньовічної історії..
Література для вивчення дисципліни	Список обов'язкової та рекомендованої літератури додається
Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	_48_ годин аудиторних занять. З них __32____ годин лекцій, ___16___ годин лабораторних робіт/практичних занять та ____42_____ годин самостійної роботи
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу студент буде : - Знати основні види вітчизняних і зарубіжних наративних джерел з історії Русі, методику встановлення їх інформаційної цінності; - Вміти критично аналізувати наратив, зокрема, з'ясовувати мотивацію та ідеологічну позицію автора твору, ступінь його поінформованості та джерела інформації; визначати достовірність і об'єктивність повідомлень про Русь.
Ключові слова	
Формат курсу	Очний
	Проведення лекцій, лабораторних робіт та консультації для кращого розуміння тем
Теми	Подаютьсяу формі СХЕМИ КУРСУ**
Підсумковий контроль, форма	іспит в кінці третього семестру письмовий
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з історії України, всесвітньої історії середньовічної доби та джерелознавства, достатніх для сприйняття категоріального апарату наративних джерел та їх розуміння.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися	Презентація, лекції, колаборативне навчання (форми – групові проекти, спільні розробки), дискусія.

під час викладання курсу	
Необхідне обладнання	Вивчення курсу не потребує використання програмного забезпечення, крім загальновживаних програм і операційних систем.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: • практичні/самостійні тощо : 25% семестрової оцінки; максимальна кількість балів__25___ • контрольні заміри (модулі): 25% семестрової оцінки; максимальна кількість балів_25_____ • іспит 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів_50___ Підсумкова максимальна кількість балів_100_____ **Письмові роботи:** Аспіранти виконають одну письмову роботу (есе на обрану тему з тематики лекційних і семінарських занять, представлених у модулі 2).Вона оцінюватиметься 25 балами. **Академічна доброчесність**: Очікується, що роботи аспірантів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, списування, становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі аспіранта є підставою для її незарахуванння викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. **Відвідання занять** є важливою складовою навчання. Очікується, що всі аспіранти відвідають усі лекції і практичні зайняття курсу. Аспіранти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку аспіранти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. **Література.** Аспірантам буде наданий список базової літератури. Заохочується також використання іншої літератури та джерел. П**олітика виставлення балів.** Враховуються бали набрані в семестрі, на семінарських та лекційних заняттях, за самостійну письмову роботу та бали підсумкової письмової роботи. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття. Недопустимими є пропуски та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з

	навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.
Питання до заліку чи екзамену.	Перелік питань для проведення підсумкової оцінки знань додається.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Структура навчальної дисципліни

Назва тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1. Тема 1. Загальна характеристика наративних вітчизняних та зарубіжних джерел з історії Русі; хронологія та особливості створення пам'яток.	6	4				4						
Тема 2. Літописи: основні редакції та списки. Особливості аналізу тексту. Проблема авторства літописних зведень, мотивів їх написання.	6	4				4						
Тема 3. Повість временних літ: джерела, особливості хронології, дискусійні питання у висвітленні історії Русі IX-X ст.	6		2			4						
Тема 4. Велесова книга: історія введення в науковий обіг та публікацій. Дискусії з	12	4				4						

приводу оригінальності пам’ятки у вітчизняній та зарубіжній історіографія. Комплексна наукова експертиза книги у 2015 році та її головні висновки.												
Тема 5. Вітчизняний публіцистичний наратив («Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона, «Повчання» Володимира Мономаха, «Слово о полку Ігоревім»): методика джерелознавчого аналізу та джерельна цінність.	8	2	4			4						
Модуль 2. Тема 6. Візантійські наративні джерела: хроніки і житійна література. Загальна характеристика і особливості джерелознавчого аналізу.	12	4				2						
Тема 7. Твори Костянтина Багрянородного «Про управління імперією» та «Про церемонії імператорського двору» як джерела з історії Русі.	12		2			2						
Тема 8. Скандинавські писемні пам’ятки: рунічні написи і саги. Особливості пам’яток та їх джерельна специфіка. Аналіз інформації про Східну Європу.	8	4				6						
Тема 9. Східна Європа і Русь у скандинавських географічних творах.	12	2	2			2						
Тема 10. Західноєвропейські джерела : загальна характеристика. Аналіз	12	4				2						

повідомлень про Русь в хроніках Адама Бременського, Гельмольда, Тітмара Мерзебурського, Саксона Граматика.												
Тема 11.Франкські королівські аннали. Перша згадка про Русь в Бертинській хроніці Пруденція та її історичні інтерпретації.	12		2			2						
Тема 12. Арабо-перські джерела: основні переклади та публікації, класифікація та загальна характеристика. Інформація про слов'ян і Русь у творах арабських і перських авторів IX-X ст. (Ібн Хордадбег, Ібн Хаукаль, ібн Русте, ал-Масуді, ібн Фадлан та ін.) та її інтерпретації .	10	4				2						
Тема 13. Русь і руси у творах арабських авторів XI –XIV ст. (Гардізі, ал-Ідрісі, ал-Гарнаті).	9		2			2						
Тема 14. Підсумкове заняття: джерельна цінність вітчизняного та зарубіжного наративу. Особливості текстів, методика критичного аналізу їх інформативної цінності.	9		2			2						
Усього годин	90	32	16			42						

7. Методи навчання

1. Лекції.
2. Семінарські заняття.
3.Самостійна робота аспірантів (опрацювання базової і рекомендованої літератури).

8. Методи контролю

1. Виступи на семінарах, письмова робота.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	*Оцінка ECTS*	*Визначення*	*За національною шкалою*	
			Екзаменаційна оцінка, оцінка з диференційованого заліку	*Залік*
90 – 100	**A**	***Відмінно***	***Відмінно***	***Зараховано***
81-89	**B**	***Дуже добре***	***Добре***	
71-80	**C**	***Добре***		
61-70	**D**	***Задовільно***	***Задовільно***	
51-60	**E**	***Достатньо***		

Рекомендована література

Галицько-Волинський літопис. Дослідження, текст, коментар /За редакцією член-кореспондента НАН України М.Ф. Котляра Київ, 2002.

Літопис Руський за Іпатським списком. Переклав Леонід Махновець. Київ, 1990.

Молдаван А. М. “Слово о законе и благодати” Илариона. К., 1984.

Слово о полку Ігоревім. Вступна стаття М. Гудзія. К., 1955.

Толочко П. П. Давньоруські літописи і літописці X-XIII ст. Київ, 2005.

Яценко Б. І. Слово о полку Ігоревім як історичне джерело. Таємниці давніх письмен. К., 2006.

Адам Бременський, Гельмольд из Босау, Арнольд Любекский. Славянские хроники. Пер. В. Тильмиха. Москва, 2011.

Бибиков М. В. Byzantinorossica: свод византийских свидетельств о Руси. Москва, 2004.

Древняя Русь в свете зарубежных источников /Под ред. Т. Н. Джаксон, И. Г. Коноваловой и А. В. Подосинова Т.1-5. Москва, 2009-2010.

Ибн-Хордадбех. Книга путей и стран. Баку, 1986.

Ковалевский А. П. Книга Ахмеда ибн_Фадлана о его путешествии на Волгу в 921-922 гг. Харьков, 1956.

Константин Багрянородный. Об управлении империей. Москва, 1989.

Повесть временных лет. Т.1: Тексты и перевод. М-Л., Москва, 1950; Узд. 3-е. СПб., 1999.

Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII-XIII вв. Москва, 1982.

Титмар Мерзебургский. Хроника. Пер. И. В. Дьяконова. Москва, 2005.

Допоміжна

Вілкул Т. Л. Літопис і хронограф. Студії з текстології до монгольського київського літописання. Київ, 2015.

Джаксон Т. Н. Исландские королевские саги о Восточной Европе (первая треть XI в.) Тексты, перевод, комментарий. М., 1994.

Исландские саги. Перевод и комментарии А. В. Циммерлинга Т.1. М., 2000; Т. 2. М., 2004.

Клесов А. А., Гнатюк В. С., Гнатюк Ю. В., Логинов Д. С. и др. Экспертиза Велесовой книги. В 3-х томах. Москва, 2015.

Кузьмин А. Г. Русские летописи как источник по истории Древній Руси. Москва, 1969.

Матузова В.И. Английские средневековые источники IX-XIII вв.: Тексты, перевод, комментарий. Москва, 1979.

Мельникова Е. А. Скандинавские рунические надписи. Тексты, перевод, комментарии. М., 1977.

Мельникова Е. А. Древнескандинавские географические сочинения. Тексты, перевод, комментарий. М., 1986.

Назаренко А. В. Немецкие латиноязычные источники IX-XI веков. Москва, 1993.

Повесть временных лет. Лаврентиевская летопись / ПСРЛ. Т.1. Изд.4-е. Москва, 1997.

Повесть временных лет. Ипатиевская летопись. Изд. 5-е. Москва, 1998.

Прицак О. Походження Русі. Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг). Т. 1. Київ, 2003.

Саксон Грамматик. Деяния данов. В 2-х томах. Пер. с латинского А.С. Дасаева. Москва, 2017.

Сказания мусульманских писателей о славянах и русских (с половины VII до конца X века по Р. Х.). Собрал, перевел и обьяснил А. М. Гаркави. Санкт-Петербург, 1870.

Питання для підсумкового контролю

1. Джерельна основа Повісті временних літ.
2. Руське літописання: особливості літописних, пам'яток час створення основних редакцій і зведень, мотиви та цілі їх написання.
3. Аналіз літописних текстів про початки Русі.
4. Особливості вітчизняних публіцистичних творів як джерела з середньовічної історії.
5. Інформація про Східну Європу і Русь у скандинавських рунічних написах.
6. Скандинавські саги: особливості джерела та його інформативна цінність для ранньої історії Русі.
7. Скандинавські географічні твори: особливості географічних уявлень скандинавів про Східну Європу.
8. Вербальний образ Русі у хроніках Адама Бременського і Тітмара Мерзебургського.
9. Русь у візантійських джерелах IX-X ст.: причини та обставини появи повідомлень, та їх критичний аналіз.

10. Твір Костянтина Багрянородного «Про управління імперією» як джерело з історії Русі.

11. Слов’яни і руси у творах арабських і перських авторів IX-X ст.

12. Образ Русі у творах арабських письменників XII-XIУ ст.

13. Західноєвропейські середньовічні хроніки як джерело з історії Русі.

14. Історичні реалії “Слова о полку Ігоревім”.